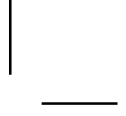
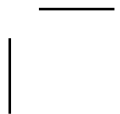

A/W — 1

AW — 2

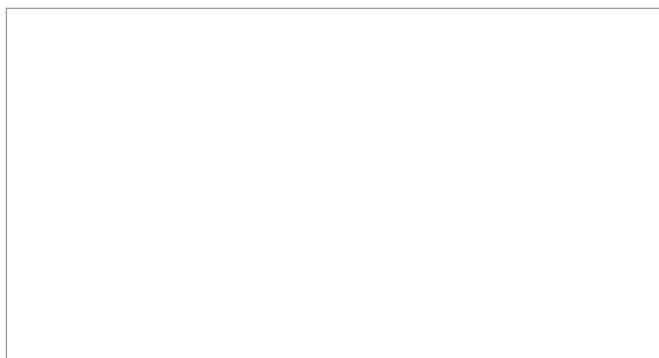
การพระศาสนา

พุทธทาสภิกขุ

พุทธทาสธรรม(๑)

การพระศาสนา

พุทธทาสภิกขุ

พิมพ์ครั้งแรก ธันวาคม ๒๕๔๕

พิมพ์และจัดจำหน่าย

สำนักพิมพ์สุภาพใจ

๑๔/๓๔๙-๓๕๐ หมู่ ๑๐ ถ.พระราม ๒ (ซอย ๓๘)

แขวงบางมด เขตจอมทอง กทม. ๑๐๑๕๐

โทร. ๐-๒๔๑๕-๒๖๒๑, ๐-๒๔๑๕-๖๕๐๗, ๐-๒๔๑๕-๖๗๙๗

โทรสาร ๐-๒๔๑๖-๗๗๔๔

ราคา ๑๒๐ บาท

การพระศาสนา

พุทธทาสภิกขุ

สุขภาพใจ

AW — 6

Thomas Zornbach

สารบัญ

อุณหิสสวิชโยวิจยภถา (ต่อ)	๑
จุดตั้งต้นของความทุกข์อยู่ที่ตัวกู-ของกู	๗๑
รูปโครงของพุทธศาสนา	๑๐๗
เข้าใจพุทธศาสนาให้ถูกต้องจะไม่ขัดกับศาสนาใด	๑๒๗
การถือศาสนา กับ การถึงธรรม	๑๖๑

อุณหิสสวิชโยวิจยกถา (ต่อ)

จาก ธรรมโฆษณของพุทธทาส “**ขุมมุล้ออายุ เล่ม ๑**”
หมวดที่ ๕ ชุดรวมเรื่องปิกนกะ อันดับที่ ๔๒ ก. บนพื้นแถบสีม่วง

AW — 10

บนเขาพุทธทอง กัณฑ์คำ

๒๗ พ.ค. ๒๕๐๙

๓/๒๕๐๙

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺสฯ

ธรรมเทศนาเป็นปูพพาปรลำดับ สืบต่อจากธรรมเทศนาในตอนบ่าย. ธรรมเทศนาในวันนี้ ปรารภความไม่ประมาท เกี่ยวกับอายุ, เกี่ยวกับการล่วงไปของอายุ ดังนั้นสิ่งใดที่จะให้ความเข้าใจ เกี่ยวกับความล่วงไปของอายุ โดยความไม่ประมาทแล้ว ก็จะได้นำมากล่าวในวันนี้ ให้ครบถ้วนบริบูรณ์.

เรื่องภูมิทั้ง ๔

ในโอกาสต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงสิ่งที่เรียกว่า ภูมิทั้ง ๔ มีอยู่คือ : กามาวจรภูมิ รูปาวจรภูมิ อรูปาวจรภูมิ และโลกุตตรภูมิ. ตามที่สอนกันอยู่ทั่วไป ในโรงร่ำโรงเรียนนั้นสอนกันว่า : กามาวจรภูมิ หมายถึงโลก หรือ ภาวะของสัตว์ ที่มีความ

ปรารถนากาม ได้แก่พวกมนุษย์พวกเทวดา ในชั้นกามาวจร. รูปาวจรภูมิ นั้น หมายถึง พวกรูปพรหมในพรหมโลก. อรูปาวจรภูมิ นั้น หมายถึง พวกพรหมที่ไม่มีรูป ในพรหมโลก. และ โลกุตตรภูมิ นั้น หมายถึง พระอริยเจ้าทุกจำพวก.

มีคำอธิบาย กันว่า กามาวจรภพ นั้น ก็คือ โลกมนุษย์ โลกเทวดา. รูปาวจรภพ, ก็คือ พรหมโลก. อรูปาวจรภพ ก็คือ พรหมโลกที่ไม่มีรูป. ส่วนโลกุตตระนั้น ไม่มีภพ, จึงไม่ได้พูดถึง. แต่เมื่อเอาคำว่า “ภูมิ” เป็นหลักแล้ว ก็พอจะกล่าวได้ว่าสิ่งทั้ง ๔ นี้ ไม่ได้เป็นของที่ซ้ำกันเลย และยังสูงต่ำกว่ากันด้วย.

คำอธิบายนั้นจะผิดถูกอย่างไร ก็แล้วแต่ผู้ใดจะวินิจฉัย; เพราะอธิบายเช่นนี้ ไม่มีในรูปของพระพุทธรักษา, หรือไม่มีในพระไตรปิฎก; เป็นคำอธิบายของพระอาจารย์ในชั้นหลังทั้งนั้น, อย่างมากที่สุดก็เพียงแค่อรรถกถา.

ภูมิทั้ง ๔ อาจพิจารณาเห็นได้ ในชีวิตของแต่ละคน

นี้มีทางที่จะพิจารณากันเป็นอย่างอื่น ก็ควรจะได้, เพื่อความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับภูมินี้เป็นพิเศษออกไป. เกี่ยวกับเรื่องนี้เราจะตั้งข้อสังเกตว่า คนเราคนหนึ่ง ๆ นั้น แม้ในชีวิตอันสั้นนี้ก็จะเปลี่ยนแปลงไปได้ทั้ง ๔ ภูมิ; แม้ไม่มีทางปฏิบัติธรรม เพื่อจะ

เปลี่ยนภูมิ หรือเลื่อนภูมิ, โดยธรรมชาติแท้ ๆ มันก็ยังเลื่อนของมันเองได้.

จะยกตัวอย่างง่าย ๆ เช่นว่าคนเกิดมาเป็นเด็ก แล้วเป็นหนุ่มเป็นสาว ในตอนนี้ย่อมมีจิตใจ ที่ติดพันอยู่ในสิ่งที่เรียกว่า กามคุณ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส ของเพศที่ตรงกันข้ามจากตน นี่ก็ต้องเรียกว่ามีจิตใจอยู่ในภูมินี้ หรือในระดับนี้.

ครั้นต่อมาเมื่ออายุมากขึ้น สิ่งเหล่านั้น ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความสนใจได้มากเหมือนแต่ก่อน; จะเนื่องมาจากความเบื่อ หรือความซ้าซาก หรือความเปลี่ยนแปลง ของร่างกายจิตใจ ก็ตามใจ; คนคนนั้นได้เปลี่ยนไป พอใจในความสงบ หรือจิตใจที่สงบ; เพราะมีอะไรที่เป็นวัตถุสิ่งของมาช่วยความสนใจเอาไปเสีย ไม่มี ความสนใจในทางกามคุณโดยตรงอีกต่อไป. นี่ก็ต้องเรียกว่า เขามีจิตใจเปลี่ยนไปโดยแน่นอน, และน่าจะเรียกว่า เป็นการเลื่อนสูงขึ้นไปด้วยเหมือนกัน; เช่นคนแก่ ๆ ไม่สนใจในเรื่องกามคุณ แต่ไปสนใจในเรื่องวัตถุสิ่งของที่ตนชอบ ชอบเล่น ชอบมี.

ที่นี้ต่อมาอีก ความสนใจในสิ่งชนิดนั้นจัดจางไป ไปสนใจในความสงบที่ยิ่งไปกว่านั้น; เช่น ชอบไปนั่งตามที่นั่งจัด ตามทุ่งนา ตามทะเล, หรือชอบไปสนทนากับพระที่วัด มากกว่าที่จะไปสนใจกับสิ่งของ. อย่างนี้ก็เรียกว่า จิตใจได้เลื่อนขึ้นไปอีกขั้นหนึ่ง ไปหาความสุขจากสิ่งที่ไม่ใช้รูปแต่เป็นนาม; เช่นวิชาความรู้, หรือแม้ที่สุดแต่บุญกุศล ซึ่งเป็นนามธรรม เป็นที่ตั้งแห่งความ

สนใจของคนในชั้นนี้ ในวัยนี้.

ครั้งต่อ ๆ มา การศึกษาเป็นไปมากขึ้น จนถึงขนาดที่ทำให้บรรลุมรรคผลขั้นใดขั้นหนึ่ง บุคคลนั้นเองก็ขึ้นสู่โลกุตตรภูมิ, เป็นภูมิที่สูงสุด.

นี่ทำให้เห็นได้ว่า ภูมิทั้ง ๔ ที่แยกกันไว้คนละโลกนั้น มันมีอยู่ได้ในบุคคลเพียงคนเดียว, และในระยะเวลาอันสั้นด้วยซ้ำไป ถ้าหากว่าบุคคลนั้นบังเอิญมีจิตใจที่ประกอบไปด้วยสติปัญญา ไม่ลุ่มหลงสิ่งใดนานเกินไป ก็สามารถจะเปลี่ยนภูมิของตน หรือเลื่อนภูมิของตนขึ้นไปได้ครบทั้ง ๔ ภูมิ ในชั่วเวลาอันสั้นยังไม่ทันจะตาย.

ถ้าเป็นอย่างนี้ พิจารณาดูให้เห็นว่า สิ่งที่เราเรียกว่า ภูมินั้น มันก็คือ สิ่งที่เราจะเลื่อนไปได้ตามวัย : เมื่อเป็นหนุ่มเป็นสาว ก็ตกอยู่ในภูมิภิกษุมาวจร. ครั้นเป็นผู้ใหญ่จวนจะแก่ชรา ก็เลื่อนขึ้นไปหาวัตถุสิ่งของ. เมื่อสูงขึ้นไปอีก ก็เลื่อนไปหา สิ่งที่ไม่มียุปร่าง ปราภฏเป็นวัตถุสิ่งของ แต่เป็นนามธรรม. และถ้าเห็นว่า สิ่งทั้ง ๓ นี้ไร้สาระ ยึดมั่นไม่ได้; นี้จิตใจปล่อยวาง ก็จะเลื่อนไปพอใจในความว่างขั้นใดขั้นหนึ่ง ระดับใดระดับหนึ่ง ก็กลายเป็นพระอรหันต์ไปเพราะเหตุนี้. สามภูมิแรกซึ่งเป็นโลกียภูมิ ก็มีได้ในเวลาอันสั้นในคนคนเดียว, และแถมภูมิที่ ๔ ซึ่งเป็นโลกุตตรภูมิเข้าไปอีก ก็มีได้ในคนคนเดียว.

ดังนั้น ขอให้ลองเปรียบเทียบกันดู ว่าคำอธิบายอย่างนี้, กับคำอธิบายที่เคยสั่งสอนกันในโรงเรียน, โดยแยกเอาไปไว้กัน

คนละโลก คนละคราวคนละชาตินั้น. คำอธิบายชนิดไหนจะตรงกับความรู้สึกของเรา? หรือเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่เรา? หรือว่าจะนำมาให้ได้กับการทำความไม่ประมาทในเรื่องอันเกี่ยวกับอายุที่ล่วงไป ๆ? ทุกคนจะพอมองเห็นได้ว่า คำอธิบายนี้ที่ชี้ให้เห็นว่า ทั้ง ๔ ภูมิ มีได้ในบุคคลคนเดียว ในระยะเวลาอันสั้น หรืออย่างมากก็เพียงคาบหนึ่งนี่ เป็นคำอธิบายที่เห็นประจักษ์ชัดอยู่ โดยไม่ต้องเชื่อตามคนอื่น ส่วนคำอธิบายที่เอาไปแยกไว้คนละโลก คนละชาตินี้ มันมีดมัวและสลับเต็มที.

มนุษย์อยู่ในโลกนี้เรียกว่า มนุษย์โลก ก็พอจะเห็นได้; แต่เทวโลกนั้นเล่าอยู่ที่ไหน? พวกอาจารย์อธิบายกันว่า เป็นโลกที่อยู่สูงขึ้นไป. บางทีก็เหมาเอาเขตที่สูง ๆ เช่น เขตหิมาลัย หรือยอดสุดของหิมาลัย ว่าเป็นที่ตั้งแห่งเทวโลกก็มี. ครั้นตกมาถึงสมัยที่เขาสำรวจดินแดนเหล่านี้ได้หมด ก็เลยเลิกกัน ต้องเลื่อนไปที่อื่น ซึ่งไม่รู้ว่าจะอยู่ที่ไหน?

ที่นี้บางพวกหาทางออกอย่างอื่น คืออธิบายว่าเทวโลกหรือพรหมโลกเหล่านี้ เป็นอภิสสมานะ คือว่า มองเห็นไม่ได้ด้วยตา เป็นโลกทิพย์. และเมื่อถูกถามว่าอยู่ทางไหน? ก็จับปัญญา. บางพวกอธิบายว่าซ้อนกันอยู่กับโลกนี้เอง.

คำอธิบายที่ว่า ซ้อนกันอยู่กับโลกนี้เอง เหมือนกับเงา, ซ้อนกันอยู่กับสิ่งของที่เป็นที่เกิดของเงา. อย่างนี้มันก็ชวนให้คิดว่า เป็นคำอธิบาย; แต่ถ้ามองดูอีกทางหนึ่ง ก็เป็นการเอาเปรียบ และไม่มีประโยชน์อะไร. ถ้ามองดูอีกทางหนึ่ง ก็จะไม่เห็น

พุทธทาสธรรม(๑)

น การพระศาสนา

คล้าย ๆ กับจะยอมรับว่ามันรวมอยู่กับคน, รวมอยู่ที่คน รวมอยู่ที่
ที่ความเปลี่ยนแปลงของคนนั่นเอง.

คำอธิบายที่ชี้ไปยังสิ่งที่มองเห็นไม่ได้, เข้าใจไม่ได้, ต้องเดา
ต้องสันนิษฐาน, ต้องเชื่อตามบุคคลอื่นนั้น; พระพุทธเจ้าท่าน
ห้าม และถือว่าเป็นอันตราย. ฉะนั้นถ้ามีหนทางใดที่จะมองเห็น
ได้ และอยู่ในวิสัยที่จะประพฤติปฏิบัติได้จริง ๆ ก็ควรจะถือว่า
คำอธิบายอันนั้นหรือหลักเกณฑ์อันนั้น ถูกตรงตามความเป็น
จริง, หรือถูกต้องตามหลักของพระพุทธศาสนา. ถ้าเราจะไม่ถือ
เอาหลักเกณฑ์ ที่คนนั้นคนนี้บัญญัติ, ถือเอาตามความรู้สึกของ
คนทั่วไปแล้ว ก็ยังจะรู้สึกว่า สิ่งที่มองเห็นได้ด้วยตนเอง, เชื่อ
ด้วยตนเองได้, และประพฤติกระทำตามนั้น แล้วเกิดผลเห็น
ประจักษ์ที่เห็นอยู่; นั้นแหละควรจะสนใจ ก่อนสิ่งอื่น หรือก่อน
อย่างอื่น.

ภุมิ ๔ อาจถือเอาความเปลี่ยนแปลงของจิตก็ได้

ถ้าคำกล่าวนี้เป็นที่พอใจ ก็อยากจะแนะนำให้สังเกตต่อไปว่า
เราบัญญัติภุมิทั้ง ๔ นี้ ได้โดยหลักเกณฑ์ที่ง่ายที่สุด และถือเอา
จิตใจเป็นเกณฑ์. แม้ว่าจิตใจนั้นจะเปลี่ยนไปเปลี่ยนมา; เราก็
ถือเอาที่จิตใจนั้นเป็นเกณฑ์. ดังนั้น จึงมีทางที่จะกล่าวว่าคนคน
เดียวกัน ในวันหนึ่ง ๆ นั้น มีจิตใจเปลี่ยนไปได้หลายภุมิ อย่าง

น้อยก็สัก ๓ ภูมิภาค, คือว่าบางเวลา คนคนเดียวกันนั้นหลงไหลใน
 กาม, แล้วต่อมาก็เบื่อ ไปพอใจในของเล่นที่เป็นวัตถุสิ่งของ,
 แล้วต่อมาก็ครุ่นหนึ่ง เดียวก็เกิดเบื่อ พยายามที่จะอยู่นิ่ง ๆ,
 อย่างนี้เป็นต้น.

นี่ก็เห็นได้ว่าจิตใจนั้นได้เปลี่ยนภูมิ อย่างรวดเร็ว; จะเรียกว่
 ว่าตั้งอยู่ในภูมิเดียวกันก็ไม่ได้ เพราะมันต่างกันเป็นคนละอย่าง
 จริง ๆ; แต่ความแน่นอน หรือความไม่แน่นอนนี้ เป็นเรื่อง
 สำคัญ. เราต้องถือเอาความที่แน่นอน พอที่จะกล่าวได้ว่า จิตใจ
 โดยส่วนใหญ่ของเราเป็นอย่างไร; ฉะนั้นจึงไม่เอาเวลาเพียงวัน
 เดียวเป็นเครื่องกำหนด; จะเอาเวลาเป็นระยะ ๕ ปี ๑๐ ปี หรือ
 ๒๐ ปี เป็นเครื่องกำหนด ก็จะแน่นอนยิ่งขึ้น.

เช่นว่าคนเราโดยมาก เมื่ออยู่ในอายุระหว่าง ๓๐ ปีลงมา
 จิตใจก็ต้องตกไปอยู่ในกามาวจรภูมิเป็นธรรมดา. เมื่ออายุ ๔๐
 ปีขึ้นไป ก็เปลี่ยนไปหาความพอใจชนิดที่เป็นรูปาวจรภูมิ. ถ้าแก่
 มากขึ้นไปอีก สัก ๗๐-๘๐ ปี ก็อยากอยู่นิ่ง ๆ มากกว่าอย่างอื่น,
 ชอบความเงียบความนิ่งซึ่งไม่มีรูปร่าง; อย่างนี้ก็เรียกว่า มี
 จิตใจเปลี่ยนไปสู่ อรูปาวจรภูมิ.

ดังนั้น ขอให้คนที่มียุเกินกว่า ๗๐ ปี ไปแล้ว มองย้อนหลัง
 ดูตัวเองให้ดี ๆ ก็จะพบความเปลี่ยนแปลงดังนี้ได้. และ เมื่อการ
 ศึกษามีมากพอ ก็มีจิตใจที่ต้องการ จะบรรลุคุณธรรมที่สูงขึ้น
 ไป ถึงขั้นโลกุตตรภูมิ.

กล่าวอย่างรวบรัดอีกครั้งหนึ่งก็ว่า ในระยะที่มีจิตใจตกอยู่

พุทธทาสธรรม (๑)

๑๐ การพระศาสนา

ในกามาวจรภูมินั้น ก็คือพวกที่เป็นสุขเพราะได้บริโภคนาม. เมื่อจิตใจตั้งอยู่ในฐานะเป็น รูปาวจรภูมิ นั้น ก็คือ พวกที่เป็นสุขเมื่อได้รับรสจากรูป ที่บริสุทธิ, รูปธรรมหรือวัตถุสิ่งของที่บริสุทธิ ที่ช่วยให้จิตเป็นสมาธิ, พอใจหรือสงบได้. ครั้นเลื่อนขั้นไปถึงระยะที่เป็น อรูปาวจรภูมิ ก็คือ พวกที่เป็นสุขต่อเมื่อได้นามธรรมที่บริสุทธิ. ครั้นเลื่อนขั้นไปถึงพวกโลกุตตรภูมิ ก็พวกที่จะเป็นสุขต่อเมื่อได้อยู่ด้วยความว่างจากตัวกู-ของกู จึงจะเป็นสุข, และยังมีแถมที่มีความพอใจ ที่จะนึกถึงคนอื่น ยิ่งกว่าตัวเองด้วย.

ชั้นลำดับทั้ง ๔ ชั้นนี้ เห็นได้ด้วยกันทุกคน เข้าใจได้ด้วยกันทุกคน, ว่าเป็นสิ่งที่ต้องต่อเนื่องเป็นลำดับ ๆ ขึ้นไป; และยิ่งกว่านั้นที่ดีที่สุดก็คือว่า มันเปลี่ยนได้ มันเลื่อนขั้นได้. และถ้าใครเลื่อนขั้นได้ ก็แปลว่าเป็นโชคดีของคนนั้น เพราะว่าไม่เสียสิ่งที่เกิดมา; เพราะว่าเกิดมาคราวหนึ่งได้เลื่อนขั้นไปจนครบ ๔ ชั้น.

เมื่อมองเห็นว่าความเปลี่ยนแปลงในลักษณะเช่นนี้, อยู่ในวิสัยที่จะเป็นได้ ก็จะได้ตั้งใจปรับปรุง หรือกระทำให้ตนได้เลื่อนขั้น หรือเลื่อนภูมิสูงขึ้นไปตามลำดับ, เพื่อให้ได้รับสิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้รับ. และควรจะเห็นว่าเรื่องภูมิทั้ง ๔ นี้ เป็นปัญหาที่คนคนนั้นจะต้องจัด จะต้องทำให้สำเร็จลุล่วงไปในชาตินี้เพียงชาติเดียว; ไม่ละเมอเพื่อฝันเอาภูมินั้นไว้ที่โลกนั้น, ภูมิโน้นไว้ที่โลกโน้น; แล้วต้องรออีกหลายชาติ หลายสิบชาติ หลายร้อยชาติ จึงจะได้ไปเลื่อนภูมิในโลกอื่น ในเทวโลก ในพรหมโลก.

คิดดูแล้วก็น่าสังเวช หรือน่าสงสาร ที่คนมีความเข้าใจอย่าง
นี้; แล้วก็ทะเลาะทะเลาะกันที่จะได้ ที่จะถึง และหวังกันเป็นชาติ ๆ
เป็นสิบชาติ ร้อยชาติ พันชาติ จึงจะบรรลูลोकุตตรภูมิ.

พิจารณาดูความเกิดของจิตบ้าง

ถ้าคำว่า “ชาติ” หมายถึงการเกิดจากท้องแม่ แล้วตาย เข้า
โลงไปเป็นชาติหนึ่งแล้ว มันก็กินเวลานานมาก. เว้นเสียแต่ว่า
ชาติในที่นี่ หมายถึงความเกิดขึ้น แห่งความยึดมั่นถือมั่นครั้งหนึ่ง
ช่วงเวลาไม่กี่วินาที ไม่กี่นาที ก็เป็นชาติหนึ่งได้อย่างนี้ ก็พอจะ
รอดตัว; คือว่าระยะหลายสิบชาติ หลายร้อยชาติ หลายพันชาติ
นั้นมันมีได้, เพียงในเวลาปีหนึ่ง สองปี สามปี ก็ได้. ความรู้สึกที่
เป็นตัวตน-ของตน หรือเป็นตัวกู-ของกู เกิดมาที่หนึ่ง ดับไปที่
หนึ่ง ก็เรียกว่าชาติหนึ่ง อย่างนี้.

ถ้าคนศึกษาเข้าใจ จนกระทั่งมองเห็นว่า เกิดมาทุกที่เป็น
ทุกข์ทุกที; ขึ้นชื่อว่าชาติแล้วก็ต้องเป็นทุกข์ทั้งนั้น, ไม่ว่าชาติชนิด
ไหน, ก็เลยเบื่อที่จะเกิดเป็นชาตินั้นชาตินี้ อย่างนั้นอย่างนี้. จิตที่
จะน้อมไปสู่โลกุตตรภูมิคืออยู่เหนือโลก เหนือการเกิดในโลก,
และเหนือความคิดที่จะเกิดอย่างนั้นอย่างนี้ เพราะเบื่อต่อการเกิด
จึงเลื่อนขึ้นไปได้เองโดยไม่ยาก ที่จะขึ้นโลกุตตรภูมิได้ ในปัจจุบัน
ทันตาเห็น คือในชาตินี้.

พุทธทาสธรรม (๑)

๑๒ การพระศาสนา

เราอาจจะเลื่อนให้เร็วเข้า หรือว่าเร่งให้เร็วเข้า ด้วยการพิจารณาให้เห็นโทษของความเกิด : เกิดในกามาวจรภูมิ ก็ได้รับความทุกข์อันเนื่องมาจากกาม. เกิดในรูปาวจรภูมิ ก็ได้รับความทุกข์เนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงของรูป, ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความพอใจหรือยึดมั่น เกิดในอรูปาวจรภูมิก็เป็นทุกข์เพราะการเปลี่ยนแปลงของนาม ที่เป็นที่ตั้งแห่งความพอใจเช่นเดียวกัน.

มองเห็นความทุกข์เกิดขึ้นได้ ไม่ว่าจะจากกาม หรือจากรูป หรือจากอรูป ดังนี้แล้ว จิตก็น้อมไปเพื่อความไม่เกิดชนิดไหนหมด เรื่องจึงเดินไปในทางที่จะเข้าไปสู่ความไม่มีตัวตน หรือเป็นความว่างจากตัวตนที่เรียกว่า นิพพาน.

คำอธิบายเช่นนี้ คงจะถูกคัดค้านโดยคนส่วนมาก ซึ่งติดตามตัวหนังสือ, หรือยึดมั่นถือมั่นแต่ความคิดความเห็นของตนเอง, หรือของครูบาอาจารย์ของตนเองอย่างเดียว, ไม่กล้าคิดด้วยความคิดของตน ไม่กล้าใช้เหตุผล เพื่อจะวิจารณ์ว่า คำที่กล่าวนั้นเข้ารูปเข้ารอย ลงร่องลงรอยเข้าได้กับหลักเกณฑ์ทั่วไปในสูตรหรือในวินัยหรือหาไม่? คนชนิดนี้ยอมไปยึดเอาคำอธิบายผิด ๆ ที่เกิดขึ้นในชั้นหลังมาถือไว้อย่างเหนียวแน่น ยิ่งกว่าพระพุทธภาษิตที่ถูกต้องเสียอีก; เป็นที่น่าเวทนาสงสารอยู่มาก, เป็นการกระทำที่ไม่อยู่ในร่องในรอยของพุทธบริษัท, เป็นความมม-งาย, เป็นความยึดมั่นถือมั่นที่จะผูกมัด หรือฝังตัวเองเอาไว้ให้จมติดอยู่ที่นั่น เป็นเวลานาน; อย่างที่เรียกกันว่าเป็นหลักตอที่ปักลงไปในวิญญูะ ไม่รู้ไม่ถอนได้ง่าย ๆ.

อย่างนี้เป็นการขาดทุน; เพราะว่าเป็นการทำให้เสียเวลาโดยไม่จำเป็น, และติดอยู่กับสิ่งที่เป็นความทุกข์อย่างละเอียดโดยไม่รู้สึกรู้สีกตัว. เราจะต้องกล้าคิดกล้าทำ ให้รู้วิธี หรือรู้ทางที่จะเลื่อนขึ้นไปจากความทุกข์ที่เราเห็น ๆ กันอยู่, ให้สูงขึ้นไป, ให้ประณีตยิ่งขึ้นไป จนกว่าจะไม่มีความทุกข์เลย.

ดังนั้นท่านผู้ใด มีความสนใจในเรื่องอันเกี่ยวกับอายุของตนที่ล่วงไป ๆ ทุกวัน ทุกเดือน ทุกปี น่าจะได้นึกถึงเรื่องของภูมิทั้ง ๔ นี้ ให้มากเป็นพิเศษ ก็มีโอกาที่จะเลื่อนชั้นของตน ให้สูงขึ้นไปได้โดยเร็วทันตาเห็น, ไม่ต้องรอให้ตายเข้าโลงไปเสียก่อนจึงจะเลื่อนได้; หรือว่าจะต้องตายเข้าโลงไปอีกตั้งหลายหน หลายสิบหน หลายร้อยหน จึงจะเลื่อนได้ เหมือนที่เชือกกันอยู่ทั่ว ๆ ไปในหม้ออุปาสกอุปาสิกา จนถึงกับยินดี ที่จะเกิดอีกตั้งสี่แสนชาติ จึงจะได้เลื่อนก็มี.

พิจารณาเรื่องอบาย ๔

ที่นี่ เราจะดูให้เลยออกไป ถึงเรื่องเกี่ยวกับทุกคติบ้าง เช่น เรื่องนรกเป็นต้น เพราะว่าคนจะต่ำจะเลวลงไป จนถึงกับตกนรกจริง ๆ มันก็มีได้ในชีวิตนี้; โดยการที่มองให้เห็นว่า บางคราวที่มีจิตใจต่ำทราวมเหมือนจิตใจของสัตว์เดรัจฉาน. นี่ก็เป็นอบายอย่างหนึ่ง, เป็นการเกิดในอบายอย่างหนึ่ง. บางคราวมีจิตใจ

พุทธทาสธรรม (๑)

๑๔ การพระศาสนา

เรารู้มัน อย่างที่เรียกกันว่าเหมือนกับเอาไฟลน อย่างนี้มันก็เป็น
นรก และเป็นอบายชนิดหนึ่ง. ชั้นนรกหรือที่เรียกว่า นิรยโลกนั้น
มันก็รวมอยู่ได้ในชีวิตของคนคนหนึ่ง.

ความเป็นสัตว์เดรัจฉาน หรือเป็นเปรต เป็นอสุรกาย ก็
เหมือนกัน ก็รวมอยู่ได้ในชีวิตของคนคนหนึ่ง แล้วตามหลักที่
อธิบายโดยทั่ว ๆ ไป ก็รวมอบายทั้ง ๔ นี้ไว้ในกามาวจรภูมิด้วย.
คนที่ไม่เข้าใจก็เข้าใจไม่ได้ หรือหัวเราะเยาะว่าสัตว์ในนรกจะ
บริโภคกันได้อย่างไร? จะเอากามที่เหนมาบริโภค? อย่างนี้มัน
เป็นความเข้าใจผิดของคนนั่นเอง.

คำว่า **กามาวจรภูมิ** นั้น ก็หมายถึง **สัตว์ที่มีจิตใจ อยู่ใน**
ระดับที่เห็นกาม เป็นของประเสริฐ สูงสุดกว่าสิ่งใดหมด. เมื่อมี
ใจความของคำอย่างนี้ ก็มองเห็นได้ทันทีว่า แม้สัตว์ในนรกก็บูชา
กาม อยากจะได้กาม ปรรตนา กาม; แม้สัตว์เดรัจฉาน ก็อยู่ใน
วิสัยที่จะพอใจในกาม ปรรตนา กาม; แม้เปรตอสุรกาย ก็มีจิต
ใจอยู่ในวิสัยที่บูชา กาม ปรรตนา กาม; จึงถือว่าสัตว์นรก สัตว์
เดรัจฉาน และเปรต และอสุรกาย เป็นผู้ตั้งอยู่ในกามาวจรภูมิ
ได้โดยไม่มีทางที่จะแย้งแต่ประการใด.

เมื่ออบายทั้ง ๔ เป็นสิ่งที่นับรวมอยู่ในกามาวจรภูมิ ดังนี้
ก็เป็นสิ่งที่มิได้ในชีวิตของคนคนเดียว; ตามที่อธิบายมาแล้ว
ว่าภูมิทั้ง ๔ นั้นมิได้ในคนเดียว ในชีวิตเดียว. เมื่อเป็นดังนี้
ก็มีแต่ที่จะต้องระวังให้ดี อย่าให้มันภูมิตกต่ำลงไปจนถึงนรก
เดรัจฉาน เปรต อสุรกาย, ระวังและรักษาไว้ให้คงอยู่ในภูมิของ

มนุษย์หรือเทวดา แล้วก็เลื่อนขึ้นเป็นพรหม ในระดับพรหม รูปพรหม หรืออรูปพรหม ก็ตาม ครั้นเมื่อต่อความเป็นอย่างนั้น จิตใจมันก็เลื่อนไปสู่ความไม่เป็นอะไร หรือเป็นโลกุตตรภูมิขึ้นมาเอง.

ความรู้ชนิดนี้ เรียกได้ว่าเป็นความรู้จักหนทางที่จะต้องเดินที่จะต้องไป; ไม่ใช่คนหลับหูหลับตา ไม่รู้จักหนทาง. ดังนั้นจึงเห็นว่าเป็นเรื่องที่เราควรจะศึกษาไว้ให้ดี คือเรื่องหนทางนี้ : ทางจิตใจนั้นมันจะเดินไปทางไหน, เดินไปอย่างไร, หรือว่าถ้าจะว่าคนเรานี้ ถ้าจะต้องเดินไปแล้ว มันจะต้องเดินไปตามทางอย่างไร ก็จะต้องได้รู้ไว้. ถ้าเข้าใจผิดในเรื่องนี้ก็หมายความว่า ไม่รู้จักทาง, ไม่รู้หนทางที่จะต้องเดินไป; นั่นเป็นสิ่งที่ถูกตำหนิติเตียนอย่างยิ่ง : เป็นคนโง่ เป็นคนหลง เป็นคนหลับหูหลับตา จนไม่รู้จักหนทาง.

ทีนี้ เมื่อได้ศึกษาจนมีความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องภูมิทั้ง ๔ นี้แล้ว ก็รู้ได้ว่า หนทางนี้มันเป็นอย่างไร, มันจะต้องเดินไปอย่างไร, มันมีสูงมีต่ำกันอย่างไร, มีต้นทางปลายทางอย่างไร, และเรื่องของจิตใจนี้ มันเบาหวิว มันกลับกลอก; ฉะนั้น มันจึงย้อนไปย้อนมาอยู่ในหนทางนั้น ได้หลายหนหลายทางอย่างไร.

คนคนเดียวกัน บางวัน บางครั้ง มีจิตใจสูงเหมือนกับเทวดาเหมือนพรหม แล้วไม่กี่วันก็กลับมีจิตใจตกต่ำ, เป็นจิตใจของยักษ์ของมาร, ของสัตว์เดรัจฉาน, ของสัตว์นรก, ของเปรต, ของอสุรกาย. แล้วต่อมาอีกไม่กี่วันหรือบางทีไม่กี่ชั่วโมง มันก็ฟื้น

ตัวได้ กลับไปมีจิตใจในภุมิที่สูงขึ้นไปอีก; แต่ถึงอย่างนั้นก็กล่าวได้ว่า มันวกลงอยู่ในทางนี้เอง ไม่ได้ออกไปนอกทางนี้; เป็นเพียงการวิ่งไปวิ่งมา มีการขึ้น ๆ ลง ๆ เพราะเหตุที่บังคับไม่ได้ เพราะเหตุที่ไม่มีสติสัมปชัญญะเพียงพอ หรือเพราะเหตุที่มีคุณธรรมน้อย มีคุณธรรมต่ำ.

แต่เมื่อเรามีความรู้ มีความเข้าใจแจ่มแจ้ง ว่าหนทางนี้เป็นอย่างไร มีอันดับอย่างไร มันก็จะง่ายเข้าบ้าง ในการที่จะควบคุมไว้ได้ ไม่ให้พลัดตกไปในทางต่ำ, ไม่ให้พลัดตกมาก ไม่ให้พลัดตกนาน, อย่างนี้ก็ยิ่งดี. ถ้าทำได้ดีก็ไม่มีพลัดตก; มีแต่จะรุดไปข้างหน้า, เป็นความก้าวหน้า, มีความแน่นอนที่จะปิดกั้นเสียซึ่งอบาย คือ ฝ่ายทุกคติ; แล้วก็ก้าวหน้าไปตามทางของสุคติ : เป็นกามาวจรภูมิในชั้นสุคติ แล้วก็สูงขึ้นไปถึงรูปาวจรภูมิ อรูปาวจรภูมิ ซึ่งเป็นสุคติมากขึ้นและสูงสุด และเลื่อนขึ้นไปสู่โลกุตตรภูมิซึ่งอยู่เหนือทุกคติและสุคติ โดยประการทั้งปวง.

เรื่องนี้เป็นเรื่องที่น่าคิด สำหรับคนที่รำพึงถึงอายุของตัวเอง ว่าได้ล่วงมาอย่างไร, กำลังเป็นอยู่อย่างไร, และมันจะมีอะไรเท่าไร สำหรับที่จะต้องทำต่อไปข้างหน้า. การที่นำเอาเรื่องภูมิทั้ง ๔ มาอธิบายให้ฟังอย่างนี้ มีความมุ่งหมายหลายอย่าง หรืออาจจะให้เกิดผลได้หลายอย่าง.

อย่างแรกที่สุดเขาเป็นว่า คำอธิบายที่ส่งสอนกันอยู่ในเรื่องเดียวกันนั้น คำอธิบายบางอย่างไม่มีประโยชน์อะไรเลย, ฐู่ไว้ห้อง ๆ ตาม ๆ กันไปเท่านั้น. คำอธิบายบางอย่างทำให้เกิดการ

ติดตัน ก้าวหน้าไปไม่ได้; ได้แต่ยึดมั่นถือมั่นไว้อย่างมงายอีก. แต่คำอธิบายบางประเภทบางชนิดนั้น ช่วยได้มาก ช่วยให้เข้าใจได้ง่าย, ช่วยให้ปรับปรุงจิตใจของตนได้โดยสะดวก. นี้เรียกว่า เป็นสิ่งที่ต้องระวังให้ดี ในการที่จะถือเอาคำอธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งมีผู้อธิบายไว้ต่าง ๆ กัน และจะเลือกคำอธิบาย ที่ใช้เป็นประโยชน์ได้ทันทางที่ และอยู่ในวิสัยที่จะปฏิบัติได้นั้นเป็นหลัก นี้อย่างหนึ่ง.

อย่างที่สองต่อไป ก็คือ ต้องการจะชี้ให้เห็นว่า ก็ภูมิ ๆ มันก็รวมกันอยู่ที่คน หรือที่จิตใจของคนที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ; เพราะฉะนั้น ไม่ต้องไปชะเง้อมองไปที่คนอื่น ทางอื่น ข้างบนข้างล่าง ว่านรกนั้นอยู่ลงไปข้างล่าง : ลึกลงไปเท่าไรก็ไม่รู้ ลึกลงไปถึงกันต์ ลึกลงอเวจี ลึกลงอะไรลงไปข้างล่าง. ส่วนสวรรค์ หรือพรหมโลก ก็ตาม อยู่สูงขึ้นไปทางบน สูงขึ้นไปอีกเท่าไรก็ไม่รู้. ส่วนโลกุตตระนั้น ชี้ไม่ได้ว่าอยู่ที่ไหน, ไม่มีอะไรเป็นเครื่องชี้ ก็เลยนึกไม่ถูก, เป็นเรื่องสลายไปในตัวเอง.

ถ้าเป็นอย่างนี้แล้ว ปัญหามันจะเกิดขึ้นอย่างไร หรือว่าผลมันจะเกิดขึ้นแก่ผู้นั้นอย่างไร, ในเมื่อนำมาเปรียบเทียบกันดูกับข้อเท็จจริง ที่ชี้ให้เห็นว่า อบายหรือนรกทั้งหลายมันก็อยู่ในใจคน ความเป็นมนุษย์เป็นสัตว์ก็อยู่ที่ใจคน ความเป็นเทวดาหรือเป็นพรหม ก็อยู่ที่ใจของคน และโลกุตตรภูมิ หรือความเป็นพระอริยเจ้านั้น ก็อยู่ที่จิตใจของคน.

บางเวลาเรามีจิตใจเหมือนพระอริยเจ้าก็ได้, คือว่างจากการ

ยึดถือ; แต่ยังไม่เป็นพระอรหันต์ที่แท้จริง เพราะมันกลับไปกลับมา มันเปลี่ยนไปได้. ถ้าเป็นพระอรหันต์ที่แท้จริง ก็คือไม่เปลี่ยนแปลง ไม่กลับไปกลับมา; แต่ถึงแม้จะเป็นพระอรหันต์อย่างแท้จริง มันก็อยู่ที่ใจของคน หรือใจของมนุษย์อีกนั่นเอง. เพราะฉะนั้นในใจเล็ก หรือดวงเดียว หรือว่าจะเล็กใหญ่เท่าไรก็สุดแท้เป็นที่รวมหมดของภูมิทั้งหลาย หรือความเป็นนั้นเป็นนี่ทั้งหมด.

เมื่อจิตใจเป็นอะไรได้ทั้งหมด อะไร ๆ มันก็รวมอยู่ได้ในแผ่นดินนี้ ในมนุษย์โลกนี้; เพราะว่าร่างกายนี้มันตั้งอยู่ในโลกนี้ จิตใจก็อาศัยเนื่องกันอยู่กับร่างกายนี้. ดังนั้น เราจึงไม่ต้องไปค้นหาสิ่งเหล่านี้ที่ไหน; ค้นหาแต่ในร่างกายอันยาวประมาณว่าหนึ่งนี้ ที่ยังเป็น ๆ คือยังมีจิตใจนั่นเอง ก็จะได้ค้นหาที่จิตใจ.

พระพุทธเจ้าท่านก็ได้ตรัสไว้ อย่างนี้ว่า โลกทั้งหมดก็บัญญัติไว้ในร่างกายที่ยาวประมาณว่าหนึ่งนี้ พร้อมทั้งสัญญาและจิตใจ : ต้นเหตุที่เกิดโลกทั้งหมด ก็บัญญัติไว้ในร่างกายที่ยาวประมาณว่าหนึ่งนี้ มีพร้อมทั้งสัญญาและจิตใจ. ความดับสนิทแห่งโลกนี้ทั้งหมด ก็บัญญัติไว้ในร่างกายที่ยาวประมาณว่าหนึ่งนี้ พร้อมทั้งสัญญาและจิตใจ. แม้วิธีการปฏิบัติ หรือเครื่องมือที่จะทำให้เกิดความดับสนิทของโลกทั้งหมดนี้ ก็บัญญัติให้ค้นหาที่ร่างกายอันยาวประมาณว่าหนึ่งนี้ พร้อมทั้งสัญญาและจิตใจ.

พระพุทธเจ้าเองท่านก็ตรัสอย่างนี้ ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นชัด ๆ อยู่แล้ว ว่าอะไร ๆ มันก็รวมอยู่ที่จิตใจ, และค้นหาได้

จากร่างกายที่ยาวประมาณวาหนึ่งนี้ ที่ยังเป็น ๆ ที่ยังมีจิตใจ.

ดังนั้น ถ้าใครจะ มัวไปค้นมานรกใต้โลก ลึกลงไปเท่าไรก็ไม่รู้, แล้วไปมองชะเง้อหาสวรรค์ในเบื้องบน ที่สูงขึ้นไปเท่าไรก็ไม่รู้ มันจะพบได้อย่างไร; เพราะที่ไม่มีให้พบ. ถ้าพบก็พบในความละเมอเพ้อฝัน เป็นอุปาทานที่หลอกหลอน ตามที่ได้ยินได้ฟัง ได้ศึกษามาผิด ๆ; มันจึงเป็นคนละเรื่องกันไปหมด ไม่สำเร็จประโยชน์อะไร.

ถ้าต้องการจะพบสิ่งเหล่านี้ ให้ถูกให้ตรง ตามตัวจริงของมันแล้ว ก็ต้องค้นในร่างกายอันยาวประมาณวาหนึ่งนี้ ซึ่งบรรจุไว้ได้ทั้งมนุษย์โลก เทวโลก มารโลก พรหมโลก, โลกอะไรต่าง ๆ กระทั่งนรกทั้งหมดทุกชนิดทุกอย่างก็รวมอยู่ในนี้. ร่างกายที่ยาวประมาณวาหนึ่งนี้ เป็นของแปลกประหลาดที่สุด ที่รวมโลกทุกโลกไว้ในนั้นได้. นี่ทำให้เห็นชัดขึ้นมากว่าเป็นเรื่องที่ต้องศึกษาและต้องมองกันในลักษณะหรือแบบฉบับ หรือวิธีการของการมองในด้านจิตใจหรือทางฝ่ายวิญญาณจึงจะมองเห็น.

ความรู้สึกรู้จักของจิตใจนั้นไม่มีขนาด; ฉะนั้น จะว่าใหญ่เท่าไรก็ได้, เล็กเท่าไรก็ได้ ฉะนั้น มันจึงสามารถที่จะรับอะไรไว้ได้ทุกขนาด ตามที่มันจะรู้สึกได้. ถ้ามีความรู้สึกว่ามันรกเป็นอย่างไร มันก็รับไว้ได้หมดเท่าที่รู้สึกได้, สวรรค์เป็นอย่างไร ก็บรรจุเข้าไว้ได้หมดตามที่มันรู้สึกได้. นี่เป็นของประหลาด.

คนแก่แต่กาลก่อนเขาพูดไว้ดีแล้วว่า สวรรค์ก็อยู่ในอก นรกก็อยู่ในใจ. แต่คนเดี๋ยวนี้ฟังไปในลักษณะที่เป็นของเล่น เป็นของ

พุทธทาสธรรม (๑)

๒๐ การพระศาสนา

น่าหัว และไม่สนใจ; เนื่องจากไม่มีความเชื่อในเรื่องนรกและเรื่องสวรรค์ เป็นทุนอยู่แล้ว. ส่วนคนงมงายก็ไปมอหวนนรกหรือสวรรค์ที่อื่น ไม่มองหาในใจมันก็เลยไขว้กันไปหมด; ไม่มีทางที่จะได้พบ นรก หรือสวรรค์ อันแท้จริง ที่จะเป็เหตุให้เกิดความเบื่อหน่าย สลดสังเวช, แล้วมีความจาง ความคลาย หรือความปล่อยวางกันได้; เพราะไม่รู้จักอะไรว่าเป็นอะไร นิดเดียวเท่านั้น.

การศึกษาให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไรอย่างถูกต้อง จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง เราควรจะปรารภกัน, เราควรจะริบเร่งสร้างสวรรค์มันขึ้นมาให้ทันแก่เวลา, และเราจะต้องช่วยตัวเองตามคำสั่งของพระพุทเจ้า. คนมีความคิดประหลาด ๆ คิดจะไปฟังสิ่งอื่น เช่นจะไปฟังพระเจ้าก็มี, จะไปฟังไซคชาตาราตีที่ขึ้นอยู่กับเทวดาที่ไหนไม่รู้ ก็มี; ไม่คิดแม้แต่ที่จะคิดถึงฟังวัดวา อย่างนี้มันก็ยังไม่ถูก.

พระพุทเจ้าท่านทรงสอนให้ฟังตัวเอง; ถ้าเราจะเอาวัดเอาวาเอาศาสนาเป็นที่ฟัง ก็หมายความว่าเพื่อศึกษาให้รู้จักฟังตัวเอง. แต่คนไม่ได้ใช้วัดวาอารามในลักษณะเช่นนั้น; มีวัดวาอารามไว้ในฐานะเป็นของศักดิ์สิทธิ์เป็นเครื่องอุ้มใจ, ฟังวัดฟังวาด้วยความยึดมั่นถือมั่น, ไม่เคยนึกถึงการฟังตัวเอง. ถ้ามีความคิดที่จะฟังวัดฟังวา ฟังศาสนากันในลักษณะเช่นนี้แล้ว ก็อยู่ในลักษณะที่น่าเวทนาสงสาร; โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัดวาหรือศาสนาในปัจจุบันนี้แล้ว มันยิ่งสับสนอลหม่าน จนไม่มีอะไรที่จะกำหนดเป็นกฎเป็นเกณฑ์ได้.

ที่พึ่งอันถูกต้องควรจะเป็นศาสนา

เราลองพิจารณากันดูสักทีจะเป็นไร ว่าสถานการณ์ของ พระศาสนาในปัจจุบันนี้เป็นอย่างไร? หรือวัดวาอารามเป็นอย่างไร? ทุกคนจะสังเกตเห็นได้ว่า สถานการณ์ปัจจุบัน ในบ้านในเมือง ในประเทศชาตินี้ ทำให้คณะสงฆ์มีเรื่องราว มีอิทธิกรม มากมายยิ่งขึ้น; คณะสงฆ์มีเรื่องอิทธิกรมเต็มมือล้นมือ จนไม่มี เวลา ที่จะจัดจะทำ ในเรื่องเกี่ยวกับธรรมะโดยตรงด้วยซ้ำไป.

วัดต่าง ๆ ต้องเคลื่อนไหวไป ในทางหารายได้เลี้ยงตัวเองยิ่ง ขึ้น โดยไม่ต้องคำนึงว่า ควรหรือไม่ควร, ผิดหรือถูกอย่างไรกัน แล้วก็มี, และจะเป็นอย่างนี้มากขึ้น เพราะไปเข้าใจผิดตรงที่ว่า ให้ได้สร้างวัด, ให้มีวัด, และให้เป็นวัดที่ออกหน้าออกตากว่าคนอื่น; วัดจึงไม่ได้เป็นที่ตั้งแห่งคำสั่งสอน ให้คนปล่อยวาง. วัด กลายเป็นเหมือนกับองค์การอะไรอันหนึ่ง ซึ่งชวนชววยหาราย- ได้เลี้ยงตัวเท่านั้น เราจะไปพึ่งวัดวาอารามชนิดนี้ได้ในแง่ไหน? ก็ลองคิดดู.

มองดูต่อไปถึงตัวนักบวช บรรพชิต : พระ เณร. นักบวช เหล่านั้นก็ถูกจูงโดยประชาชนมากขึ้น, เรียกว่าประชาชนจูงจุมก ของนักบวชมากกว่า; เพราะว่าเมื่อประชาชนต้องการอย่างไร นักบวชจะคล้อยตาม เพื่อประจบประแจง ให้ถูกใจประชาชน จะได้เป็นที่มาแห่งลาภสักการะ. อย่างนี้เรียกว่านักบวชถูกจูง จุมกแล้วโดยประชาชน, และโดยพฤติกรรม คือความจริง. ส่วน

ข้อที่พูดว่า นักบวชเป็นผู้นำทางวิญญาณ ของประชาชนนั้น เหลือแต่ดินนัย; ไม่มีความประพฤติเป็นไปอย่างแท้จริง ให้สมกัน; เพราะว่กำลังตกอยู่ในสภาพที่ยุ่งยาก ตกอยู่ในสภาพที่คุมกันไม่ติด.

ที่นี่ มองดูที่อุบาสกอุบาสิกาต่อไป ขณะที่รับศีลอุโบสถนั้น ในปากก็มีแต่กลิ่นเหล้า. เรื่องนี้ไม่ใช่พูดใส่ความ ได้ไปพบมาจริงๆ ด้วยตนเอง; รับศีลอุโบสถด้วยปากที่มีกลิ่นเหล้าไกลออกไปตั้งวา. นี่คืพวกอุบาสกในที่บางแห่ง หรือระบุนุให้ซัดลงไป ก็ในกรุงเทพฯ ในธนบุรี เลี้ยงสุรากันในวัด นี่เป็นของธรรมดาไปแล้ว; เขยิบขึ้นไปบนกฎของท่านสมภาร, ไม่เท่าไรก็คงจะเขยิบเข้าไปถึงในโบสถ์ต่อหน้าพระพุทธรูป. นี่ลองคิดดูว่า จะพึงพาวัดวาอาราม ที่สุราเข้าไปอาละวาดนี้ได้อย่างไร?

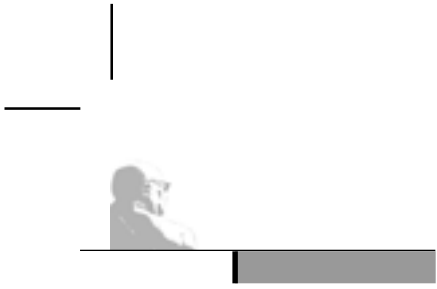
ที่นี่ ก็มองดูต่อไปให้มันกว้าง ก็เห็นได้ว่า พระสงฆ์แม้ที่เป็นเถรวาทด้วยกัน ก็ไม่ร่วมอุโบสถ สังฆกรรม แก่กันและกัน, ยังแบ่งแยกเป็นพวกที่ดีกว่า เลวกว่า ไม่ยอมลงทำอุโบสถสังฆกรรมด้วยกัน, เป็นการแตกสามัคคี มีตัวตน-ของตนจัด มีตัวกู-ของกูจัด, แล้วจะเป็นที่พึ่งแก่สัตว์ทั้งหลายได้อย่างไร?

เพราะว่าเรื่องที่จะต้องทำนั้น ก็เป็นเรื่องที่จะทำลายตัวกู-ของกูทั้งนั้น. เมื่อมีตัวกู-ของกูจัดเสียเองแล้ว จะเป็นที่พึ่งแก่ผู้อื่นได้อย่างไร? ตัวกู-ของกูจัดเสียแล้ว ก็ไม่มองเห็นว่า สงฆ์ทั้งหมดนั้นคืออะไร? สงฆ์ทั้งหมดมีสิทธิ์อย่างไร? มีขอบเขตที่จะเรียกว่าสงฆ์ร่วมกันได้อย่างไร? เพราะว่โดยเนื้อแท้แล้ว

g/homs

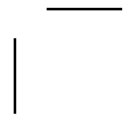

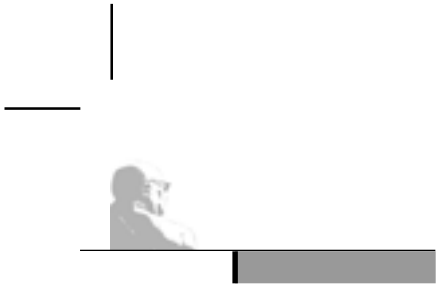

g/homs

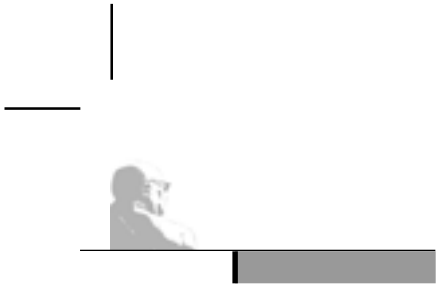

g/homs

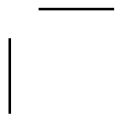
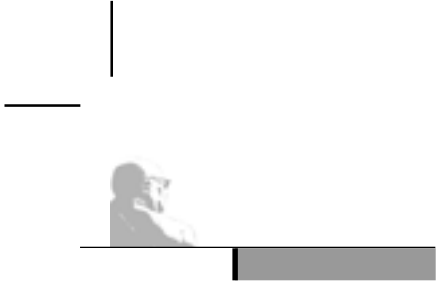

g/homs

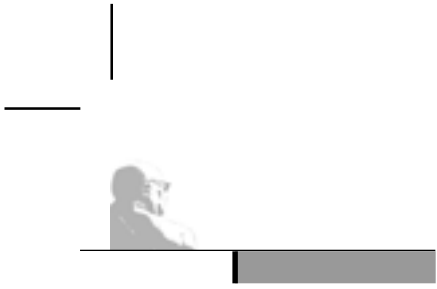

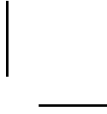

g/homs

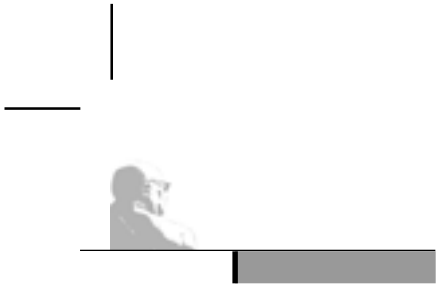

g/homs

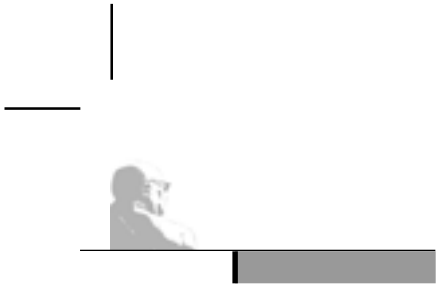

q/homs

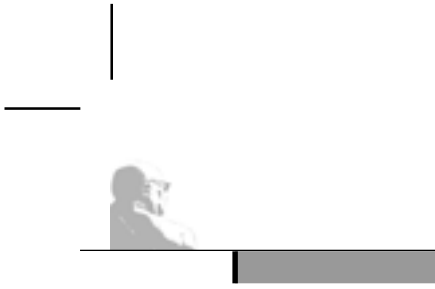

g/homs

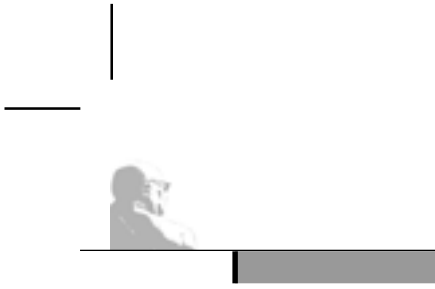

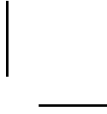

g/homs

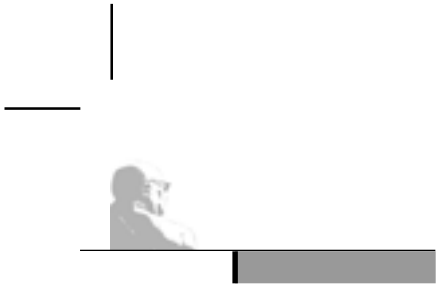

q/homs

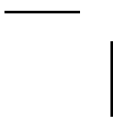
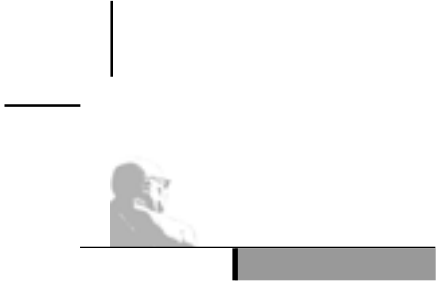

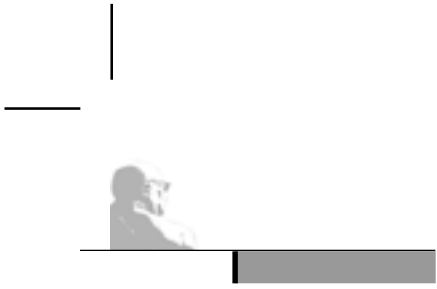

g/homs

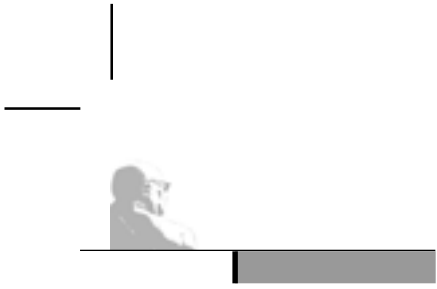

g/homs

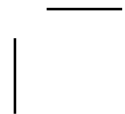

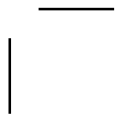
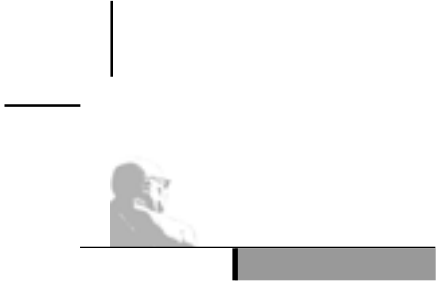

g/homs

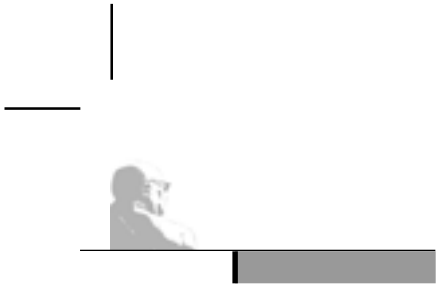

g/homs

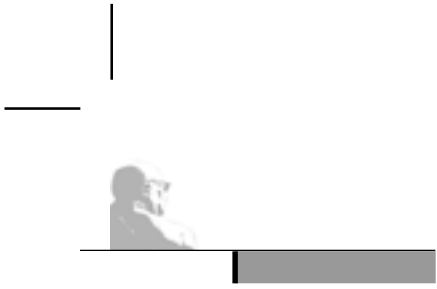

g/homs

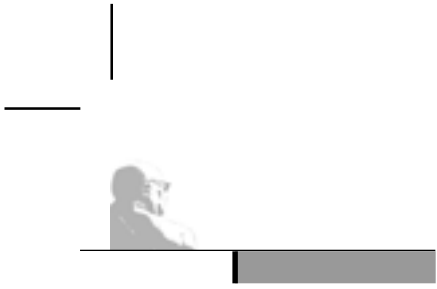

g/homs

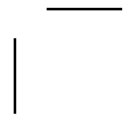

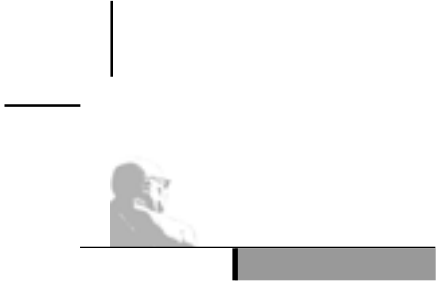

g/homs

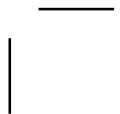
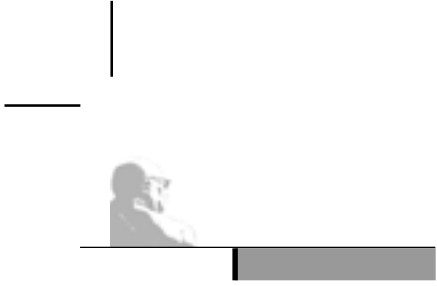

q/homs

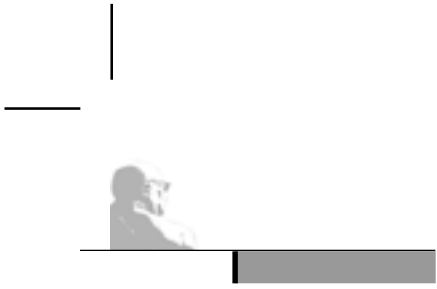

g/homs

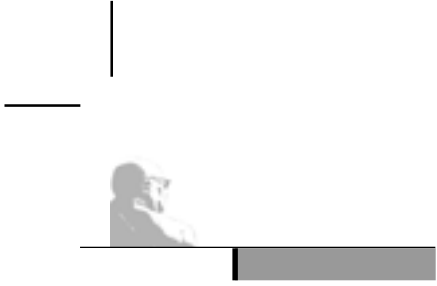

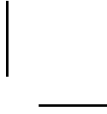

g/homs

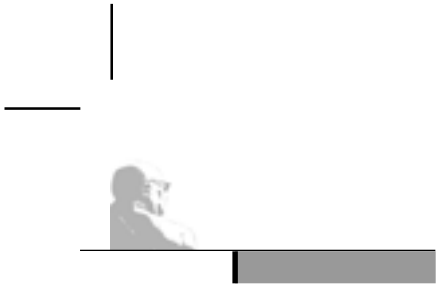

g/homs

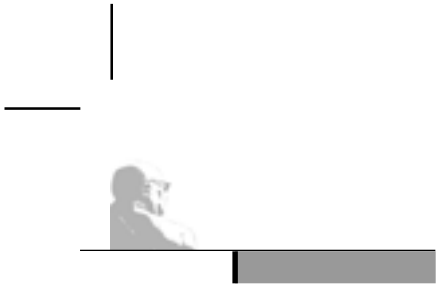

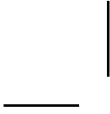

g/homs

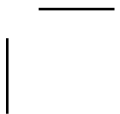
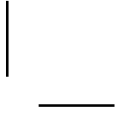

1923

Thomas Zorn

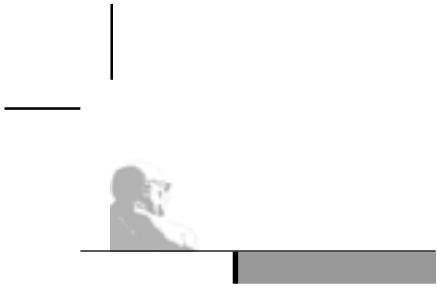

2024

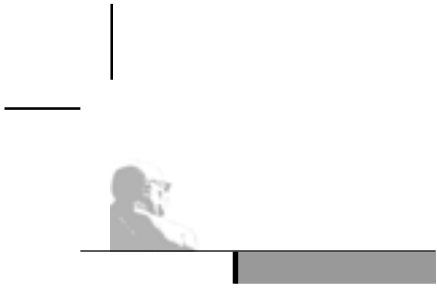

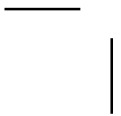
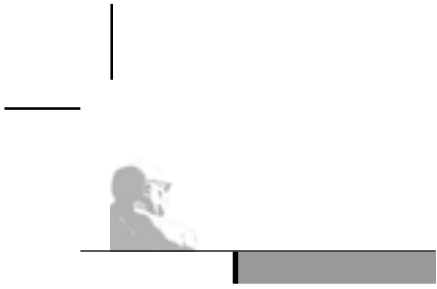

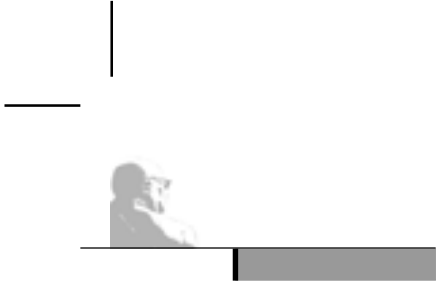

q/homs

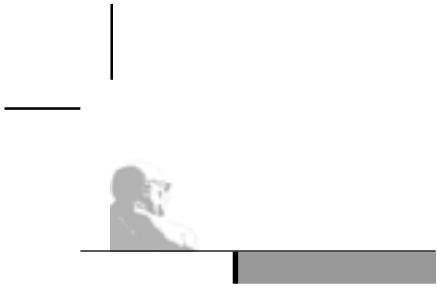

q/homs

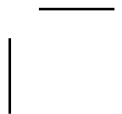
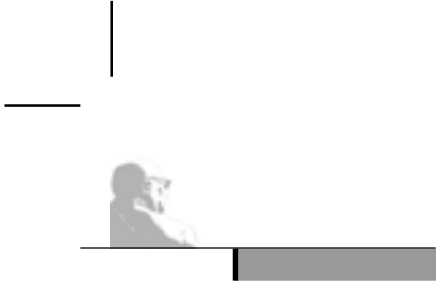

g/homs

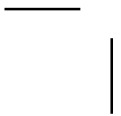
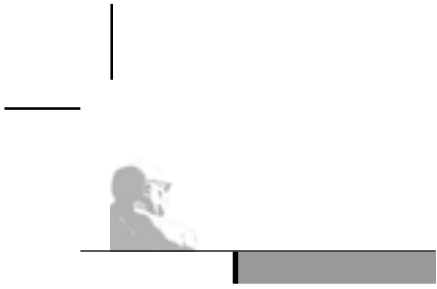

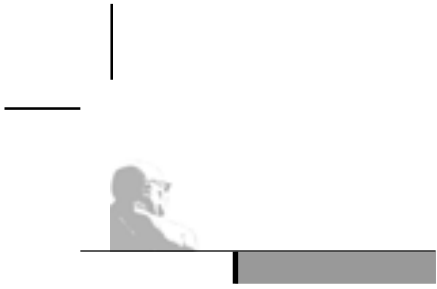

q/homs

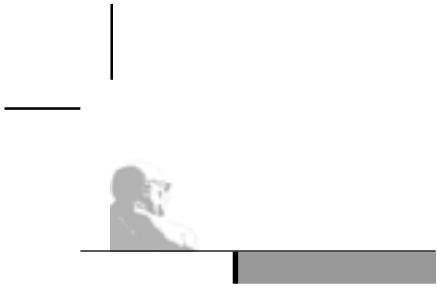

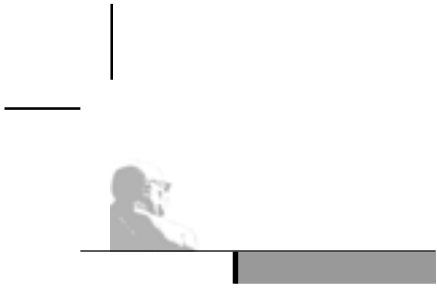

q/homs

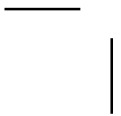
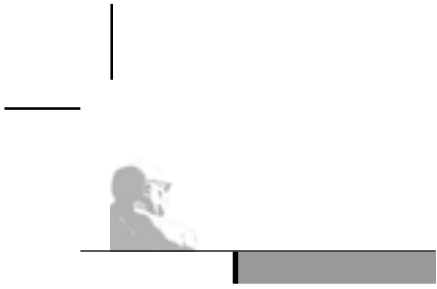

q/homs

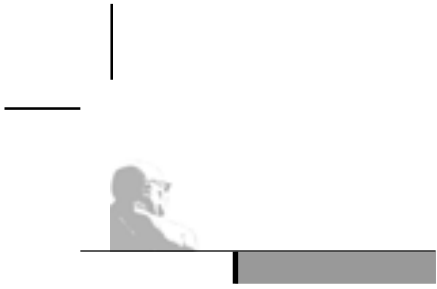

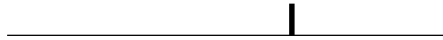

q/homs

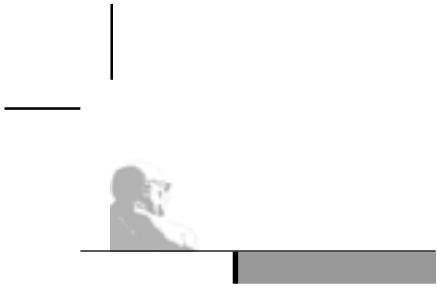

q/homs

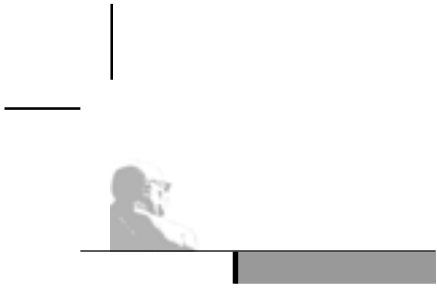

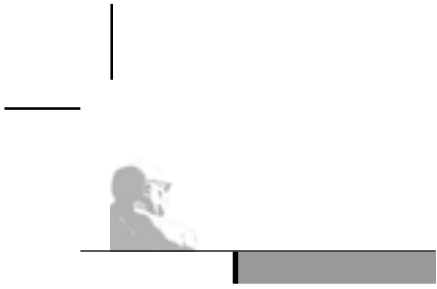

q/homs

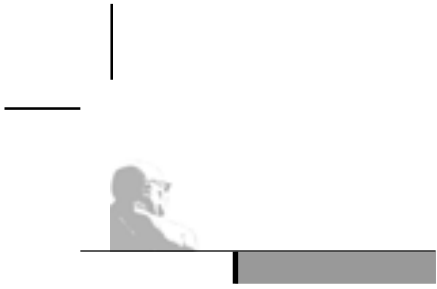

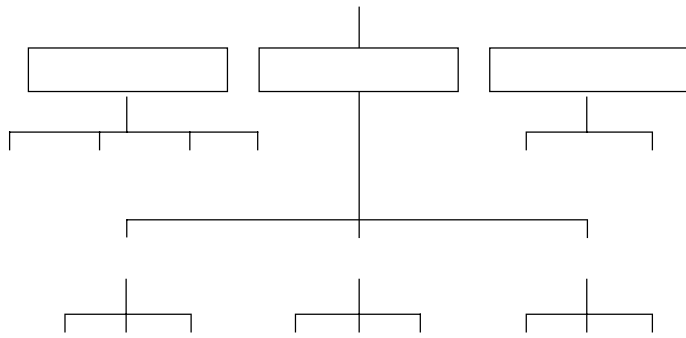
300

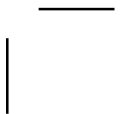
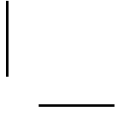

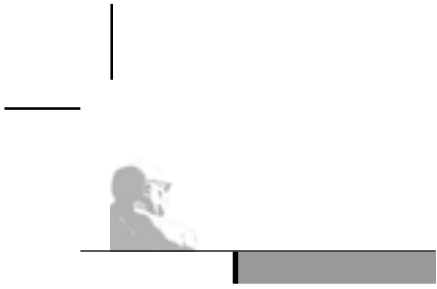

Thomas Corcoran

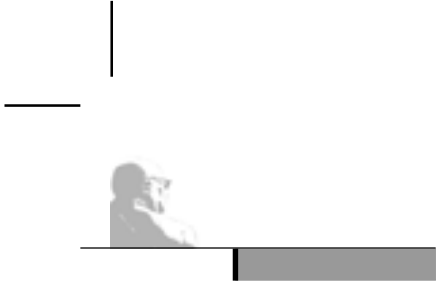

g/homs

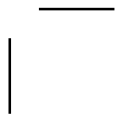
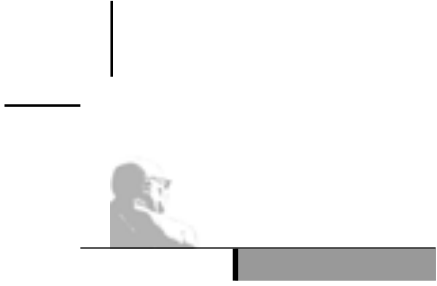

g/homs

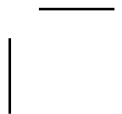
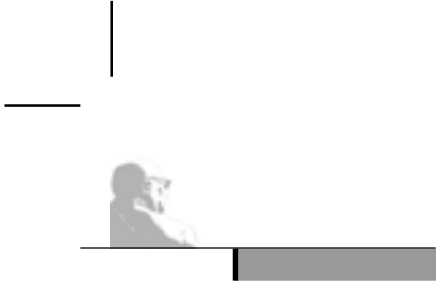

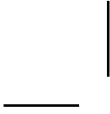

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

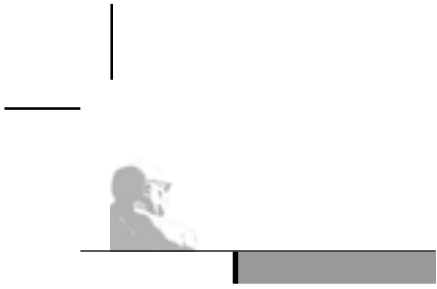

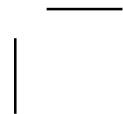
1
9/10/2015

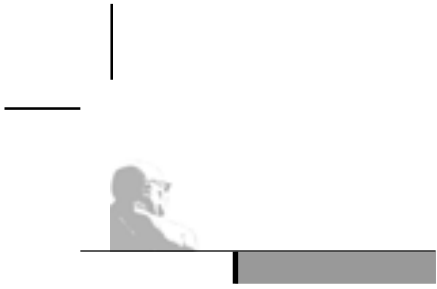

1
9/10/2015

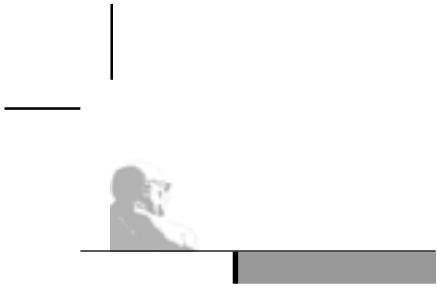

g/hom

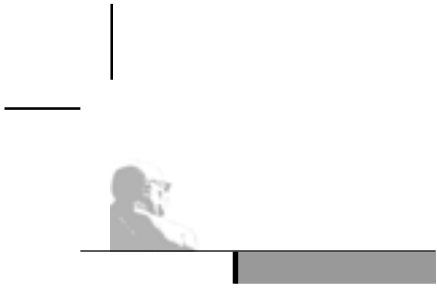

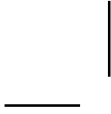

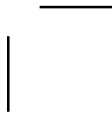
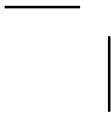
g/homs

30X

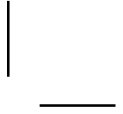

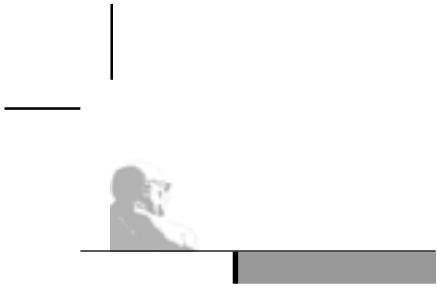
Thomas Zornbach

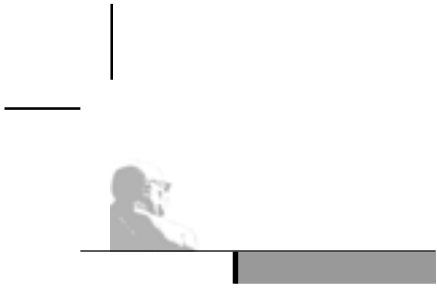

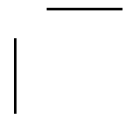
g/homs

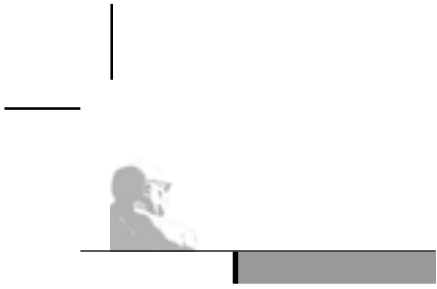

g/homs

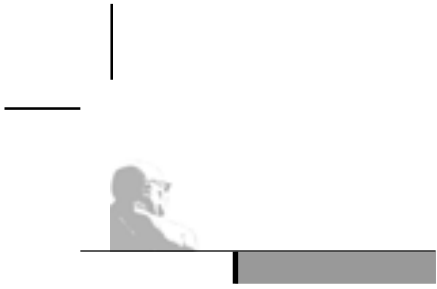

_____ | _____
q/homs

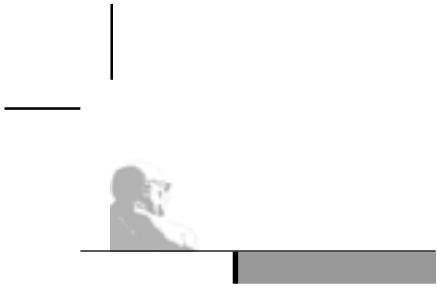

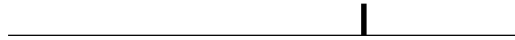

_____ | _____
q/homs

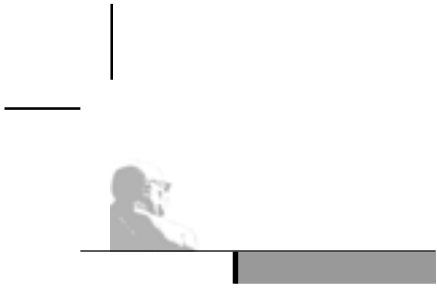

q/homs

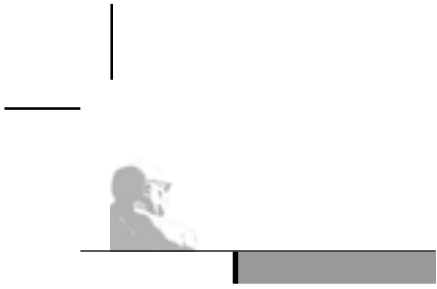

_____ | _____
q/homo

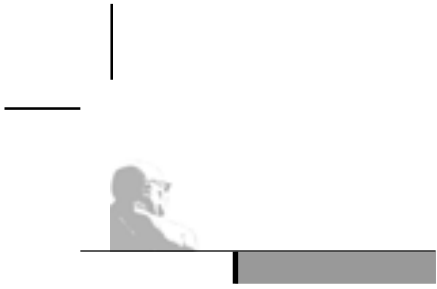

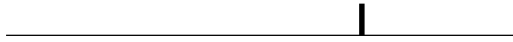

_____ | _____
q/homs

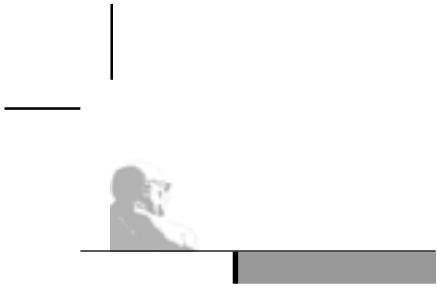

q/homs

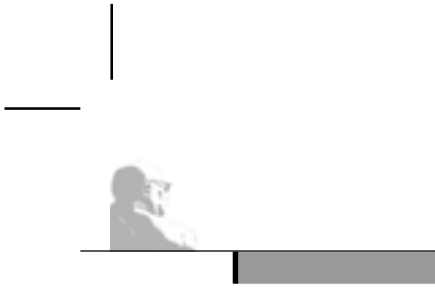

g/homs

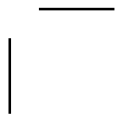
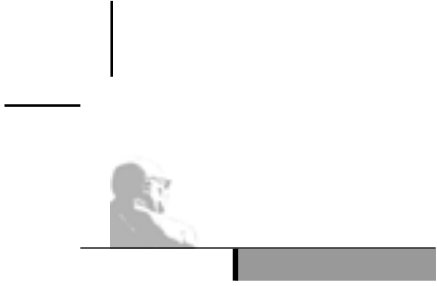

q/homs

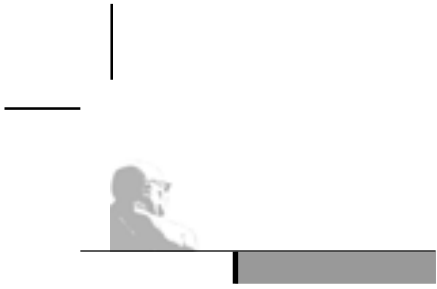

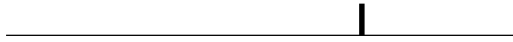

q/homs

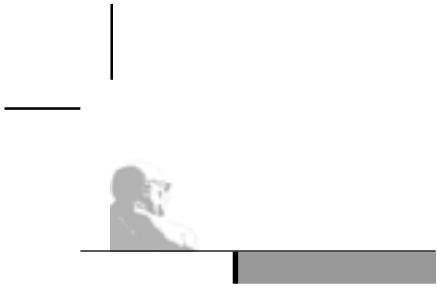

q/homs

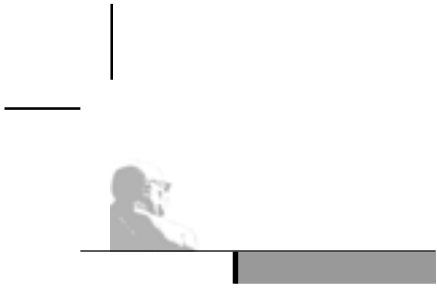

q/homs

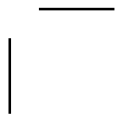
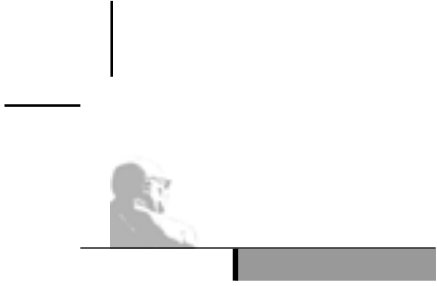

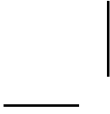

q/homs

BACK

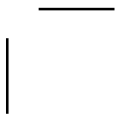
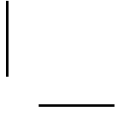

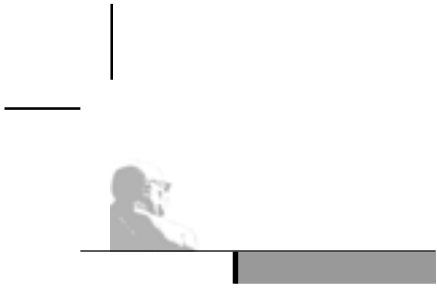
Thomas Zorn

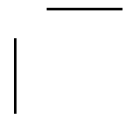

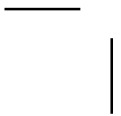
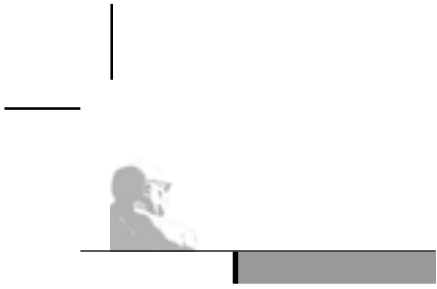

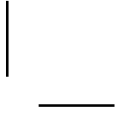

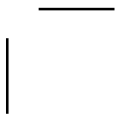
g/homs

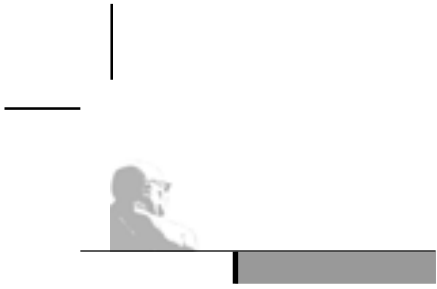

g/homs

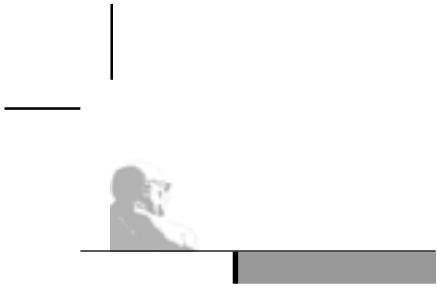

g/homs

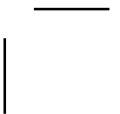
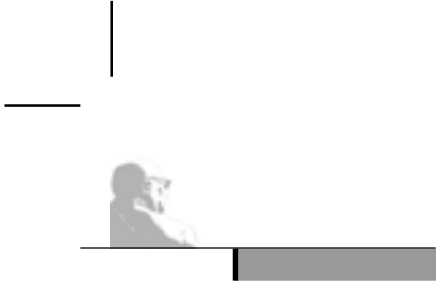

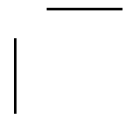
g/homs

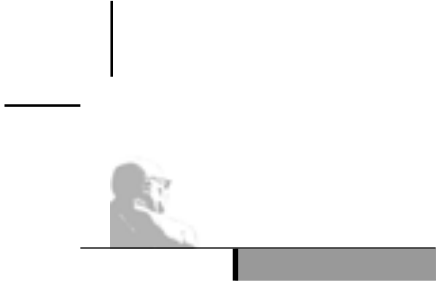

g/homs

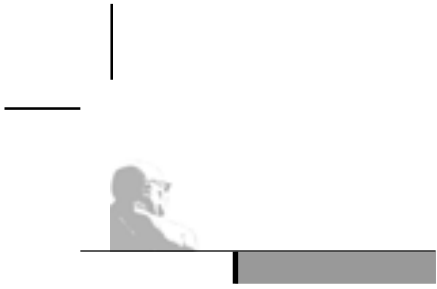

g/homs

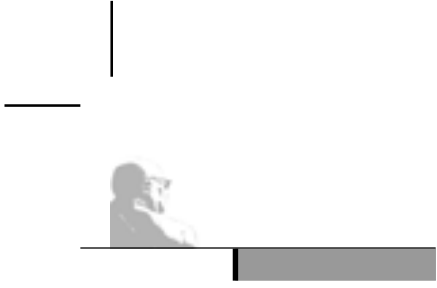

g/homs

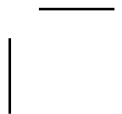
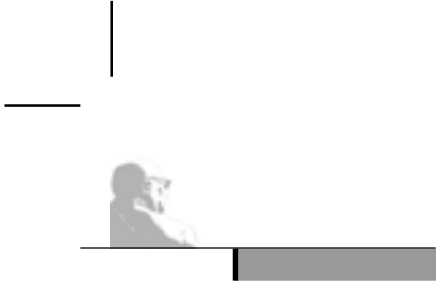

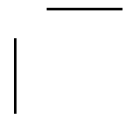
g/homs

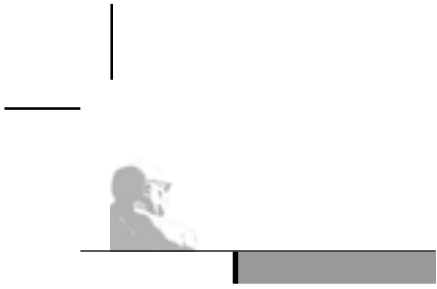

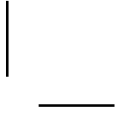

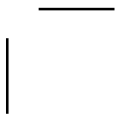
g/homs

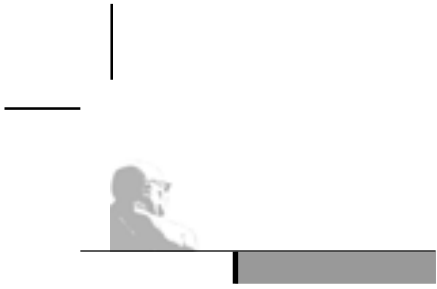

g/homs

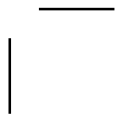
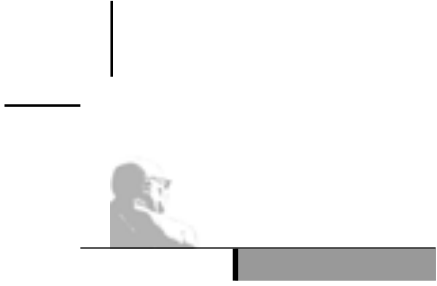

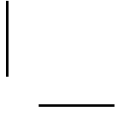

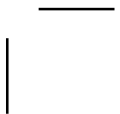
1
q/homs

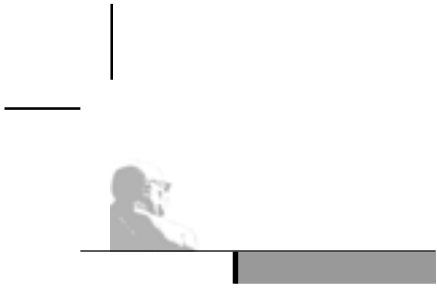

g/homs

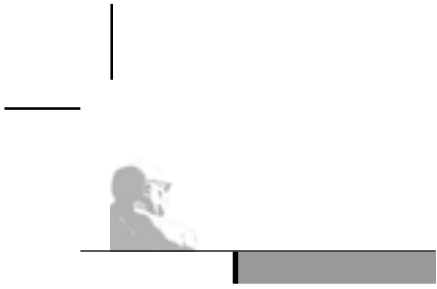

q/homs

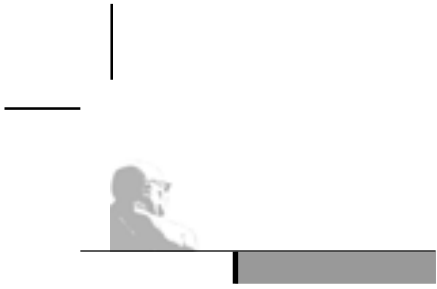

g/homs

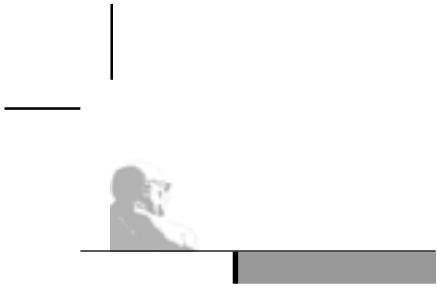

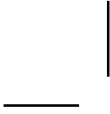

g/homs

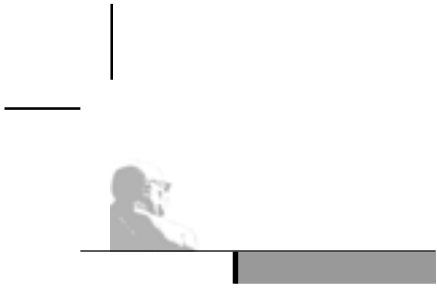

g/homs

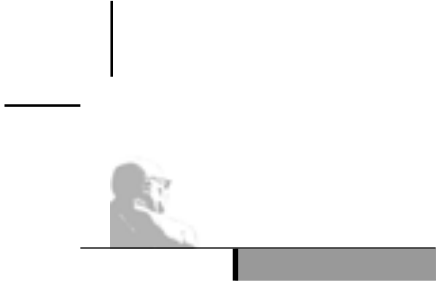

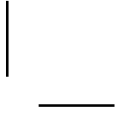

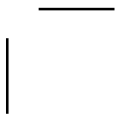
g/homs

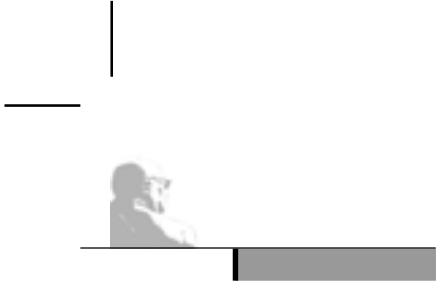

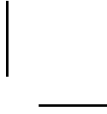

q/homs

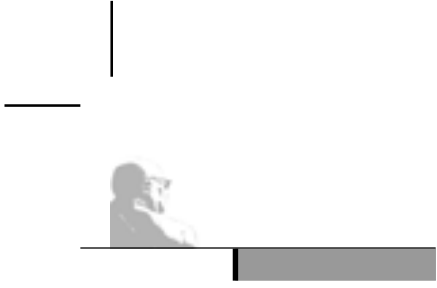

g/homs

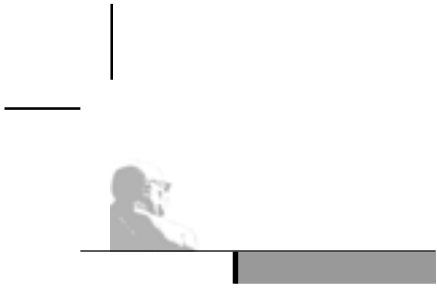

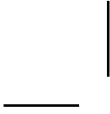

g/homs

32X

